

RAPPORT GÄLLANDE EXTERN MEDBEDÖMNING AV SAM-PROJEKTET 2013

Av Marita Mossberg

Projektet ”Samordning för arbetsåtergång” (SAM) har jag uppfattat främst som ett kartläggningsuppdrag där syftet har varit att utreda och identifiera behov, hinder och möjligheter för arbetsåtergång. I andra hand ser jag syftet att genom samordning av riktade individuella insatser stödja individens möjlighet att kunna utföra ett arbete eller bedriva studier.

Målet med kartläggningen har varit att skapa möjligheter till egen försörjning för individer som idag står utanför arbetsmarknaden och är i behov av bidragsstöd av olika slag samt att samordna insatser mellan olika myndigheter för att underlätta individens väg mot arbete, studier eller andra arbetslivsinriktade insatser alternativt att slussa personerna till rätt behandling/utredning eller till hjälp med ansökan om eventuell permanent sjukersättning.

Jag har, som extern medbedömare, deltagit i projektets styrgrupps- och projektgruppsmöten, processdagar samt även varit med när två deltagare träffat Irene Ekmark under tre dagar. Jag har också skickat ut ett frågeformulär till de handläggare på Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen och Socialförvaltningen som varit kontaktpersoner och remitter till projektet för att få deras syn på SAM-projektet. Det har varit spännande och lärorikt att följa SAM-projektet under ett helt år och jag hoppas att jag genom mina reflektioner har kunnat bidra något till projektet utifrån min roll som ”kritisk kompis”.

Det finns ett effektmål i projektplanen att minst 75 % av deltagarna ska fullfölja programmet och detta har verkligen uppfyllts eftersom 94 % eller 66 av 70 deltagare fullföljde kartläggningen. Den verkliga siffran bör dock vara 97 % eftersom två av de som inte fullföljde programmet gjorde det p.g.a. dels flytt till annan kommun och dels erhållet arbete. Detta är ett fantastiskt resultat och jag tycker att det visar på att det funnits ett stort behov hos målgruppen, som består av individer i åldern 16 – 64 år med lättare psykiska och/eller smärtrelaterade diagnoser som har en multiproblematik och långvarigt bidragsberoende, att få tillräcklig tid att prata om sin situation.

Finessen i den metod som SAM använt sig av ligger i att först göra olika tester som ger en klar bild av individens styrka och svagheter samt vilka områden som man behöver arbeta med. Eftersom många av deltagarna kanske inte har en riktig självbild, speciellt med tanke på att det har varit många unga personer som deltagit i SAM, så tror jag detta har varit en stor framgångsfaktor. Genom t.ex. PASS-profilen har deltagarna fått en visualiserad bild av sina styrkor och svagheter och kunnat bekräfta om den stämde. Eftersom de själva fyllt i underlaget till testinstrumentet så bygger resultatet på deras egna uppgifter och inte på någon annans bedömning. Testet är visserligen en ögonblicksbild som kan förändras vid ett annat testtillfälle men det är ändå ett underlag som personen själv har producerat och denne kan ge ett utlåtande om resultatet fortfarande stämmer eller om något har förändrats.

Testningen samt det fördjupade samtalet, som följde vid andra tillfället, där individen verkligen fick tillräckligt med tid att berätta det de ville om sin situation medförde dubbla vinster, dels i form av en uppbyggd allians och ett förtroende som är ovärderligt inför fortsatt samarbete, dels en rejäl plattform av information som direkt kan ge impulser till behov av åtgärder samt eventuell samverkan med andra aktörer.

Detta är en metod som mycket väl skulle kunna användas inom alla myndigheter och som borde utvecklas i större utsträckning eftersom en omfattande kartläggning i början av en kontakt skulle ge den plattform som säkrar att man hittar rätt åtgärder snabbare och inte behöver göra så många misstag på vägen. Handläggarna säger ofta att de inte har tid till detta eftersom de har för många ärenden men med tanke på att vissa ärenden blir flera år gamla så borde man vinna tid om man i början, av åtminstone de ärenden där man misstänker en multiproblematik, gjorde detta moment för att lättare se var behoven finns. Genom att använda någon form av ”objektivt” testinstrument i början så undviker man också det som ofta framförs d.v.s. att individen endast berättar det som den tror att handläggaren vill höra och som styrker dess rätt till ersättning. Testresultatet kan istället bli det underlag som individen och handläggaren kan diskutera kring och, utifrån de utvisade behoven, kunna utforma en plan med nästa steg i.

Svaren från handläggarna tyder också på att det är ett stort behov hos myndigheterna att ha tid till en ordentlig kartläggning och de ansåg att SAM-projektets största betydelse har legat i att deltagarna fått ett större utrymme att kartlägga och reflektera över sin situation och att det funnits en individuell anpassning. Handläggarna tyckte att det var bra att deltagarna fick tillgång till en aktör som inte är en myndighet, någon som kunnat stärka deltagarna och hjälpa dem till större självkänedom och coaching. ”Vissa av klienterna som har varit i kontakt med SAM har fått insikt om vad de vill göra och tips om hur de ska komma dit. Samtalen har skett vid flera tillfällen och på ganska kort tid vilket gör att man får mer information om klienten och snabbare kan närma sig en bättre planering.” På frågan vad handläggarna skulle vilja behålla av SAM-projektets upplägg i den ordinarie verksamheten så var det ”möjligheten för deltagarna att få flera längre intervjuer/samtal med någon professionell på kort tid” samt ”anpassningen till kundens behov och takt” som lyftes fram.

Förhoppningarna från handläggarna innan SAM startade var att ”projektet skulle hjälpa klienterna hela vägen igenom från intervjuerna till att hjälpa dem att ta kontakt och bli inskrivna på de verksamheter de är intresserade av. Att bygga en bro mellan klient och verksamheter.” Man hoppades också att projektet skulle ”hitta nya alternativ för att komma vidare, än vad som provats tidigare” och att man skulle få ”nya idéer samt en riktning hur man kunde jobba med klienterna ifråga”. Dessa förhoppningar har inte helt infriats anser handläggarna men ”att kunderna skulle få större självkänedom och att de skulle känna tillit till Irene och en framtidstro” och att ”sökanden som har svårt att anpassa sig till andra aktiviteter skulle kunna få individuellt stöd i sin takt” anser man har uppfyllts för de allra flesta. Handläggarna har märkt skillnader hos deltagarna efter genomgången projektetid som att en del är mer ”på gång”, motiverade att studera och att de upplevt deltagandet positivt samt att kontakten med Irene har stärkt dem att komma vidare.

En fråga gällde hur handläggarna uppfattar informationen som de fått om deltagarna efter genomgången projekttid. De flesta skulle ha velat ha mer information och att de ”gärna fått den *officiellt* så att den sedan hade gått att använda i fortsatt handläggning av ärendet”.

Även jag såg det som en komplikation att all information som kom fram vid testning och det fördjupade samtalet inte kunde föras vidare eftersom individen lovats sekretess. Eftersom det är just denna typ av information som vanligtvis inte kommer fram i samtalen med handläggarna så hade dessa haft stort behov av den. Om man från början hade gjort klart för deltagarna att den berättelse som de lämnade också skulle vidarebefordras till ordinarie handläggare och inte stanna mellan Irene och deltagaren så hade det varit ett mervärde. Nu blev det en kortfattad sammanfattning och bedömning som delgavs kontaktpersonerna men den informationen blev inte tillräcklig med tanke på den mångfacetterade problematik som oftast kommit fram i samtalen med deltagarna. Detta är givetvis sådant som inte blir ett problem om handläggarna själva anammar metodiken och får informationen direkt från individerna.

Några av handläggarna ansåg dock att de fått information som gjort det ”lättare att planera en fortsättning” och någon tyckte att ”Det har varit bra att få se en bedömning av klienten av någon annan utifrån deras svar. Den har mest bekräftat det jag redan visste, men det har varit bra att få en bekräftelse.”

Målet att samordna insatser mellan olika myndigheter i projektet hade handläggarna också vissa tveksamheter kring när det gällde utfallet. De positiva sidor, som jag själv har sett, är att de tre kontaktpersonerna från Västerås kommun, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen har blivit mycket samspelade och tillsammans tagit ansvar för deltagarnas fortsatta behov av åtgärder. Projektet har bidragit till att det nu finns planer på att kontaktpersonerna från Försäkringskassan och Socialförvaltningen ska träffas mer regelbundet för att diskutera olika gemensamma problem, något som tidigare inte har förekommit i deras verksamheter. Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen har sedan tidigare ett sådant uppbyggt samarbete liksom Socialförvaltningen och Arbetsförmedlingen.

Vissa handläggare ansåg också att samarbetet mellan myndigheterna hade förbättrats genom att flera myndigheter samverkade vid överlämningsmötena och att det var något som de skulle vilja fortsätta med i den ordinarie verksamheten ”för att på ett mer smidigt sätt kunna hjälpa personer till annan försörjning”. Speciellt gällde detta när Arbetsförmedlingen deltagit i Socialförvaltningens överlämningsmöten. Men det fanns också handläggare som hade haft ”stora förhoppningar om att ett samarbete skulle komma igång mellan myndigheterna, bygga kanaler mellan osv.” och som inte ansåg att detta uppfyllts.

Många hade synpunkter på att det skulle ha blivit ett bättre samarbete mellan handläggarna om informationen inte hade överlämnades i flera steg utan att ordinarie handläggare varit kontaktperson alternativt att utsedda kontaktpersoner även handlagt ärendena. Min reflektion är också att det nog hade varit bättre om ordinarie handläggare hade deltagit istället för kontaktpersonerna eftersom det känns som det blev ett led för mycket och att det fanns risk att information tappades på vägen eller att ordinarie handläggare inte lade lika stor vikt vid informationen som kontaktpersonerna utan kanske hade funderat på andra åtgärder. Vid

uppföljning efter ca en månad har det dock visat sig att man fortfarande följer den handlingsplan som kommit fram genom SAM så mina farhågor är kanske ogrundade. Jag tycker dock att det skulle ha varit naturligare för ordinarie handläggare att samarbeta med varandra om de kopplats ihop redan från start.

Flera tog också upp att ”Irene borde haft möjlighet att vara med i överlämnandet till handläggaren istället för kontaktpersonerna i projektet. Det hade minskat bortfallet av information och även en trygghet för deltagaren. Nu har de själva fått sitta med (ofta för dem okända personer) i möten och berätta om sin handlingsplan. Där hade Irenes stöd varit bättre”. Detta är också funderingar som även jag har haft och redan tidigare har lyft. Dessvärre ansåg inte Samordningsförbundets styrelse att detta var värdefullt så det kom aldrig till stånd en försöksverksamhet där Irene lämnade över till ordinarie handläggare (något som visade sig vara en framgångsfaktor i det tidigare genomförda Kvinnocoachprojektet).

Några citat från handläggare på frågan vad som var det bästa med SAM-projektet:

- ”att flertalet deltagare har kommit vidare, om än bara i tanken. De har växt som personer och kunnat se möjligheter.”
- ”att se kraften, framtidstron och viljan till förändring hos en del deltagare och då tänker jag främst på de yngre deltagarna.”
- ”Individuellt anpassad, aktiviteten är utifrån sökandens behov”
- ”Möjligheten för deltagarna att reflektera över sin situation och finna egna vägar att komma vidare samt att man fått förslag på verksamheter/aktiviteter som kunde vara lämpliga.”
- ”Det bästa har varit samarbetet mellan Socialtjänst, Försäkringskassa samt Arbetsförmedlingen. Klienterna har kunnat få snabba svar på avslutningsmötet eller har fått veta vilka vägar de ska gå.”

Med tanke på komplexiteten i målgruppens sociala situation så är det förstås inte möjligt att med enbart några samtal kunna få individerna närmare arbetsmarknaden. De flesta av deltagarna uttryckte ändå en viljeinriktning mot studier eller arbetsförsök men för att komma vidare så krävs förmodligen en långvarig samverkan mellan många aktörer. Den stora vinsten med SAM-projektet anser jag därför är den kartläggningsmetodik som tagits fram och som är mycket användbar i ordinarie verksamheter. Enligt min mening bygger samverkan på att man har en tydlig bild av individens alla olika behov och ett uppbyggt nätverk där man vet vem som är mest lämpad att kopplas in för att ta sig an dessa behov. Jag tror att SAM-projektet har bidragit till att visa på verktyg för att nå dit.